

Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste
Office of the Comptroller and Auditor General

Beartas frithchalaoise

Clár Ábhair**Leathanach**

1. Cuspóir	3
2. Ráiteas beartais	3
3. Prionsabail ghinearálta	4
4. Sainmhíniú ar chalaois	4
5. Réimsí riosca calaoise	5
6. Rialuithe inmheánacha	7
7. Freagrachtaí frithchalaoise	8
8. Pionóis	11
9. Calaois a thuairisciú	11
10. Ceachtanna a foghlaimíodh	14
11. Athbhreithniú agus formheas beartais	14
12. Glacadh beartas ag an bhfoireann	14

1. Cuspóir

Tá Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste (an Oifig) agus a Bord Iniúcháireachta tiomanta go daingean do chur chuige neamhfhulaingthe i ndáil le breabaireacht, éilliú agus calaois. Féachann an Oifig le cultúr frithchalaoise agus éiteas a chur chun cinn do gach ball foirne ina dtugtar meas ar ábhair imní a chur in iúl agus ar labhairt amach, i gcásanna ina bhfuil creideamh réasúnta ann go bhfuil éagóir á déanamh.

Is é cuspóir an bheartais seo ná:

- sainmhíniú a thabhairt ar chalaois
- treoir a thabhairt don fhoireann maidir lena ndualgais agus lena bhfreagrachtaí i ndáil le calaois agus cásanna amhrasta calaoise i ndáil le hioncam, caiteachas, sócmhainní agus dliteanais na hOifige
- breac-chuntas a thabhairt ar na céimeanna agus ar na coimircí trína bhféadfaidh baill foirne, faoi rún, ábhair imní a tharraingt anuas maidir le gníomhaíocht chalaoiseach amhrasta nó gníomhaíocht chalaoiseach iarbhír
- na cosaintí reachtúla a leagan amach don fhoireann a chuireann ábhair imní den sórt sin in iúl agus nósanna imeachta inmheánacha na hOifige chun déileáil le nochtáí.

Mar dhlúthchuid de thimpeallacht mhaith rialaithe san Oifig, tá sé riachtanach go mbeadh gach ball foirne ar an eolas faoin bhféidearthacht calaoise agus go mbeadh a fhios acu faoina ndualgais agus faoina bhfreagrachtaí chun í a chosc. I bhfianaise chineál obair na hOifige, d'fhéadfadh sé nach mbeadh tionchar aon chásanna nó líomhaintí calaoise teoranta do chailteanas airgeadais ach d'fhéadfadh sé freisin clú na hOifige a laghdú.

2. Ráiteas beartais

Chun dearbhú a thabhairt don phobal agus do pháirtithe leasmhara eile de chuid na hOifige, ní mór ráiteas soiléir a bheith ag an Oifig maidir lena beartas frithchalaoise agus maidir le cosaint do bhaill foirne a thuairiscíonn calaois nó calaois amhrasta. Is é seo a leanas an ráiteas sin:

*Feidhmíonn Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste agus a Bord Iniúcháireachta dearcadh **neamhfhulaingthe** i leith na calaoise. Ceanglaítear leis ar an bhfoireann agus ar an mbainistíocht shinsearach gníomhú go macánta agus go hionraic i gcónaí, acmhainní poiblí a bhfuil siad freagrach astu a chosaint agus amhras faoi chalaois a thuairisciú.*

Gníomhaíonn an Oifig chun calaois a chosc, maidir le hairgead agus sócmhainní a bhfuil sí freagrach astu, trí:

- oscailteacht, trédhearcacht agus cuntasacht ina beartais agus ina nósanna imeachta
- athbhreithnithe bainistithe riosca a dhéanamh, agus faireachán rialta a dhéanamh ar ghníomhaíochtaí agus ar fheidhmeanna

- a chinntiú go bhfuil gach ball foirne ar an eolas faoina gcuid oibleagáidí agus
- deighilt dualgas, cloí go docht le teorainneacha formheasa, rochtain shrianta ar shásraí íocaíochta, iniúchadh inmheánach agus clár sócmhainní a choinneáil ar bun

Moltar do gach ball foirne fíor-ábhair inní a chur in iúl maidir le mídhílseachtaí i seoladh ghníomhaíochtaí na hOifige, cibé acu i gcúrsaí bainistíochta airgeadais nó míchleachtais eile, a luaithe is féidir agus ar bhealach iomchuí.

Aithníonn agus tacaíonn an Oifig le baill foirne a chuireann fíor-ábhair inní in iúl. Ní bheidh tú faoi mhíbhuntáiste as labhairt amach faoi inní, ar choinníoll go gcreideann tú go réasúnta go bhfuil na líomhaintí fíor. Déileálfar le gach ábhar inní go cothrom agus go cuí.

3. Prionsabail ghinearálta

I gcomhréir leis an dea-chleachtas, tá oibleagáid ar an Oifig:

- calaois a chosc agus córais a cheapadh chun í a chosc
- gan a bheith páirteach i gcalaois
- córais a bheith acu atá deartha chun calaois a bhrath má tharla sí nó má tá sí ag tarlú
- calaois a thuairisciú má tharlaíonn sí
- chun déileáil le calaois má bhraitear nó má thuairiscítear í
- gníomhú chun aon chaillteanas a tharlaíonn mar thoradh ar chcalaois a aisghabháil

Tá an Oifig tiomanta calaois a chosc agus cultúr cuí a chothú chun imeachtaí den sórt sin a sheachaint. Chun a áirithiú go mbainfear amach na cuspóirí sin:

- Ní mór d'fhoireann uile na hOifige na caighdeáin is airde cuibheas agus macántacht a bheith acu agus iad i mbun a gcuid dualgas, agus ní mór go bhfeicfear go bhfuil na caighdeáin sin acu
- Ní ghlacfaidh an Oifig le calaois, mímhacántacht ná mí-iompar
- Déanann an Oifig bearta chun an fhéidearthacht calaoise ó dhaoine nó ó ghrúpaí lasmuigh den Oifig nó ó laistigh den eagraíocht a shainathint, a mheas agus aghaidh a thabhairt uirthi
- Tuairisceofar gach cás calaoise nó calaoise amhrasta don bhainistíocht shinsearach, do na hiniúcháirí inmheánacha agus seachtracha agus don Choiste Iniúcháireachta
- Déanfaidh an Oifig imscrúdú pras ar gach líomhain calaoise agus déanfaidh sí beart iomchuí (féach roinn 8 — 'Pionóis')

4. Calaois a shainmhíniú

Ciallaíonn calaois gníomhartha mímhacánta agus nó gníomhartha neamhdhleathacha a mbíonn caillteanas nó caillteanas beartaithe don Oifig mar thoradh orthu, cibé acu airgeadais nó eile. Is féidir calaois a dhéanamh ar gach leibhéal laistigh den eagraíocht, ó idirbhearta airgeadais níos airde go gnáthghníomhaíochtaí.

Chun críoch praiticiúil, is féidir calaois a shainmhíniú mar úsáid meabhlaireachta d'fhonn buntáiste a fháil, oibleagáid a sheachaint nó caillteanas a chruthú do pháirtí eile. Is é an gníomh coiriúil ná an iarracht meabhlaireachta agus dá bhrí sin, caitear chomh dáiríre le hiarracht calaoise, agus mar a chaitear le calaois atá déanta.

Tarlaíonn calaois ar bhealaí éagsúla. Is cinnte go mbaineann sé le míleithreasú chistí nó shócmhainní na hOifige. D'fhéadfadh na nithe seo a leanas a bheith san áireamh i gcalaoisí:

- calaois íocaíochta
- sonraisc gan iarraidh atá le híoc ag an Oifig a thíolacadh
- doiciméid bhrionnaithe nó fhalsaithe a thíolacadh
- míleithreasú nó mí-úsáid sócmhainní/earraí inchaite
- cuntasáíocht bhréagach nó éilimh chalaoiseacha a dhéanamh ar mhaithe le gnóthachan pearsanta
- breabaireacht agus éilliú
- TFC/cibirchalaois (féach '(v) Córais TFC/cibirionsaí' i roinn 5 — 'Réimsí riosca calaoise')

Cé a dhéanann calaois?

Féadfaidh na daoine seo a leanas calaois a dhéanamh:

- duine aonair/grúpa lasmuigh den Oifig, lena n-áirítear grúpa coiriúil eagraithe m.sh. cibearchoirpigh
- duine aonair/grúpa laistigh den Oifig
- claonpháirteachas idir daoine aonair nó grúpaí laistigh agus lasmuigh den Oifig

5. Réimsí riosca calaoise

Ní mór scrúdú a dhéanamh ar chúig chatagóir leathana riosca chun calaois a chosc. **Is iad sin (i) baill foirne, (ii) seachtracha, (iii) fisiceacha/oibríochtúla, (iv) airgeadais agus (v) córais/cibearionsaí TFC.**

(i) An fhoireann

Ba chóir do gach ball foirne ardchaighdeán iompair a chleachtadh i gcónaí.

Ba chóir go mbeadh gach duine ar an eolas faoi chomharthaí coitianta a léiríonn iompar calaoiseach a d'fhéadfadh a bheith ann. Cé nár cheart a mheas go bhfuil comharthaí coitianta ina n-aonar faoi dhrochamhras, ba cheart do mhaoirseoirí agus don bhainistíocht faireachán rialta a dhéanamh ar ábhair amhail iompar, feidhmíocht agus tinreamh.

I measc na gcomharthaí coitianta, tá:

- daoine nach dtéann ar laethanta saoire
- baill foirne a choinníonn freagracht as feidhmeanna a d'fhéadfaidís a tharmligean go héasca
- foireann a fhaigheann smacht iomlán ar limistéar oibre

(ii) Seachtrach

Baineann rioscaí seachtracha le gníomhaireachtaí seachtracha, lena n-áirítear soláthraithe seirbhísí, conraitheoirí atá ag obair thar ceann na hOifige, gnólachtaí iomaíocha agus comhlachtaí iniúchóireachta. Áirítear ar chineál na rioscaí calaoise sa chomhthéacs sin breabaireacht agus brabús a dhéanamh nó féachaint le brabús a dhéanamh ó thríú páirtithe de bhua poist nó dualgais oifigiúla. D'fhéadfadh rioscaí den sórt sin teacht chun cinn i ndáil le soláthar earraí agus seirbhísí ag an Oifig.

Tá rialuithe i bhfeidhm ag an Oifig maidir lena nósanna imeachta soláthair, lena n-áirítear leithscaradh dualgas agus maoirseacht bhainistíochta.

Sa Doiciméad Aonair Eorpach maidir le Soláthar, nach mór a chomhlánú i leith tairiscintí a fhógraítear ar eTenders, leagtar amach forais eisiaimh maidir le dámhachtain conarthaí nua a bhaineann le ciontuithe i ndáil le; rannpháirtíocht in eagraíocht choiriúil, éilliú, calaois, cionta sceimhlitheoireachta nó cionta a bhaineann le gníomhaíochtaí sceimhlitheoireachta, sciúradh airgid nó maoiniú sceimhlitheoireachta, saothar leanaí agus cineálacha eile gáinneála ar dhaoine.

(iii) Fisiciúil/oibríochtúil

Déanann an Oifig athbhreithniú ar rialuithe rochtana fisiciúla mar chuid dá nósanna imeachta chun calaois a chosc. Gné ríthábhachtach chun an riosca calaoise a laghdú is ea srian a chur le rochtain ar airgead tirim, ar earraí, ar shiopaí, ar chórais fócaíochta leictreonacha, agus ar dhoiciméid oifigiúla agus ar áitribh oifigiúla.

(iv) Airgeadais

Is féidir le hoibríochtaí airgeadais na hOifige a bheith i mbaol calaoise tráth ar bith. Is dócha go mbeidh baint ag scála an riosca leis na nithe seo a leanas:

- an méid airgid atá i gceist
- castacht an phróisis
- minicíocht agus éifeachtacht rialuithe na hOifige

Tá córas rialaithe airgeadais inmheánaigh i bhfeidhm ag an Oifig chun rioscaí den sórt sin a mhaolú, lena n-áirítear athbhreithniú bliantúil ar a éifeachtacht.

(v) Córais TFC/cibirionsaí

Is féidir córais TFC a úsáid chun calaois a dhéanamh a rinneadh de láimh roimhe seo m.sh. íocaíocht a údarú go bréagach. Tá roinnt calaoisí teicniúla ann ina n-úsáidtear scileanna TFC mar phríomhshásra chun an chalaois a dhéanamh. Tá sé riachtanach go mbeadh tuiscint ag gach ball foirne, go háirithe bainisteoirí, ar an teicneolaíocht faisnéise atá in úsáid ina réimse oibre.

Déantar dianrialú ar an gcumas bogearraí TFC a shuiteáil nó a athrú. Déantar rochtain ar an gcóras a bhainistiú agus a rialú i gcomhréir leis an *mbeartas um Rialú Rochtana* Oifige agus trí úsáid a bhaint as na *nósanna imeachta aistritheoirí agus fágálaithe* nuair a bhogann ball foirne foireann nó nuair a fhágann ball foirne an Oifig.

Féachann an Oifig leis an riosca calaoise TFC a íoslaghdú trí, inter alia, athbhreithniú tréimhsiúil a dhéanamh ar rialuithe TFC ag feidhm iniúchóireachta inmheánaí na hOifige agus trína áirithiú go leanann a córas bainistíochta slándála faisnéise de cheanglais ISO 27001 a chomhlíonadh. Tá an bhainistíocht shinsearach tiomanta dá chinntiú go gcuirtear moltaí a eascraíonn as athbhreithnithe den sórt sin i bhfeidhm go tráthúil.

Ina theannta sin, féachann an Oifig leis na rioscaí a bhaineann le córais/cibearionsaí TFC a laghdú tríd an méid seo a leanas a dhéanamh:

- doiciméadacht shoiléir agus rianta iniúchóireachta soiléire a choinneáil
- deighilt dualgas a áirithiú idir feidhmeanna údaraithe, íocaíochta agus tuairiscithe agus laistigh de na feidhmeanna sin
- oiliúint a chur ar fáil maidir leis an gcibearshlándáil
- uainíocht foirne agus
- seiceálacha maoirseachta

6. Rialuithe inmheánacha

Tá sé tábhachtach go mbeadh gach ball foirne ar an eolas gur féidir le calaois tarlú, go bhfuil rialuithe i bhfeidhm chun an Oifig a chosaint ar chalaois agus freisin chun na cistí poiblí agus na hacmhainní a chuirtear de chúram ar an bhfoireann a chosaint.

Gníomhaíonn an Oifig chun calaois a chosc trí rialuithe a chur chun feidhme, atá ceaptha chun an riosca calaoise a shainathint agus an fhéidearthacht go dtarlódh na tarluithe sin a íoslaghdú. Cuidíonn athbhreithnithe rialta ar rialuithe inmheánacha le dearbhú a thabhairt go gcomhlíonfar cuspóirí na hOifige. Is gné thábhachtach den chur chuige seo maidir le calaois a chosc go bhfuil gach ball foirne ar an eolas faoin bhféidearthacht calaoise agus go n-oibríonn siad chun a chinntiú go bhfuil rialuithe i bhfeidhm chun cosaint a thabhairt in aghaidh na féidearthachta sin agus í a bhrath go tapa má tharlaíonn sí.

Ar bhonn bliantúil, déanann Leas-Stiúrthóirí measúnuithe riosca rannáin agus ceistneoirí rialaithe a chomhlánú dá réimsí freagrachta agus deimhníonn siad an bhfuil rialuithe ag feidhmiú go héifeachtach nó nach bhfuil. Sa chás go measann Leas-Stiúrthóirí nach leor na rialuithe nó go bhfaightear amach nach ann dóibh, ceanglaítear ar na Leas-Stiúrthóirí na bearta a shonrú a dhéanfar chun aghaidh a thabhairt ar na saincheistanna a shainaithnítear. Déanann Coiste Bainistíochta Riosca na hOifige na measúnuithe a mheas agus féadfaidh sé an clár rioscaí a choigeartú dá réir.

Tá Rúnaí agus Stiúrthóir na hIniúcháireachta freagrach as a chinntiú go ndéantar athbhreithniú neamhspleách ar Rialuithe Inmheánacha Airgeadais na hOifige, ar bhonn bliantúil, mar chuid de nósanna imeachta rialachais na hOifige. Cuirtear athbhreithnithe ar nósanna imeachta i gcrích go rialta freisin mar chuid de mhonatóireacht leanúnach na bainistíochta ar rialuithe inmheánacha.

7. Freagrachtaí frithchaloise

Tá an Oifig tiomanta d'ardchaighdeán ionracais, chruinnis, oscailteachta agus chuntasachta i ngach próiseas.

An fhoireann ar fad

Tá freagracht ar gach ball foirne an méid seo a leanas a dhéanamh:

- a áirithiú go ndéantar cistí/sócmhainní poiblí a chuirtear ar a n-iontaoibh a choimirciú go hiomchuí
- cloí le rialacha iompair agus iompraíochta mar atá leagtha síos ag ciorcláin na Roinne Airgeadais (ciorclán 26/04: Cód Caighdeán agus Iompraíochta na Státseirbhíse agus an tAcht um Eitic in Oifigí Poiblí, 1995, arna leasú ag an Acht um Chaighdeán in Oifigí Poiblí, 2001
- a maoirseoir/bainisteoir iniúcháireachta a chur ar an eolas faoi chalaois nó faoi chalaois amhrasta. Más é an maoirseoir/bainisteoir iniúcháireachta an déantóir amhrasta, ba cheart an t-ábhar a thuairisciú don chéad oifigeach eile sa slabhra ceannais
- cuidiú le haon imscrúdú a d'fhéadfadh teacht chun cinn i ndáil le calaois nó calaois amhrasta
- idirchaidreamh agus comhoibriú leis an nGarda Síochána, nuair is gá sin a dhéanamh

Níor chóir do bhaill foirne dul i ngleic le daoine atá faoi dhrochamhras ná agallamh a chur orthu (is réimse speisialaithe é seo agus beidh impleachtaí aige in aon imeachtaí dlí ina dhiaidh sin) ná teagmháil a dhéanamh leis an nGarda Síochána toisc gur ceist í seo atá le tionscnamh ag an mbainistíocht.

Bainisteoirí Líne

Táthar ag súil go dtabharfaidh Bainisteoirí Líne (Iniúcháir/Bainisteoir Iniúcháireachta) dea-shampla trí nósanna imeachta agus rialuithe a chomhlíonadh go hiomlán.

Is ar bhainisteoirí líne atá an fhreagracht laethúil as calaois a chosc agus a bhrath agus tá siad freagrach as na nithe seo a leanas:

- Na rioscaí a shainaithint a bhfuil córais, oibríochtaí agus nósanna imeachta neamhchosanta ina leith
- Rialuithe éifeachtacha a fhorbairt agus a choinneáil ar bun chun calaois a chosc agus a bhrath
- A chinntiú go bhfuiltear ag comhlíonadh na rialuithe
- Ionduchtú agus oiliúint rialta a chur ar fáil do bhaill foirne a bhfuil baint acu le córais rialaithe inmheánaigh chun a áirithiú go ndéanfar a bhfreagrachtaí a aibhsiú agus a threisiú go rialta, agus
- Deighilt dualgas agus seiceálacha maoirseachta a áirithiú agus uainíocht foirne a choinneáil faoi athbhreithniú

I gcás ina gcuireann ball foirne maoirseoir/bainisteoir líne/bainisteoir sinsearach ar an eolas faoi chalaois a d'fhéadfadh a bheith ann, ní mór don duine a dtuairiscítear an t-ábhar dó:

- an t-ábhar a thuairisciú láithreach don **Rúnaí agus don Stiúrthóir Iniúcháireachta**¹
- aon fhianaise a chaomhnú, lena n-áirítear doiciméadacht, logaí TFC srl.

Bainistíocht Shinsearach

Tá sé de fhreagracht ar an mbainistíocht shinsearach (Rúnaí agus Stiúrthóir Iniúchta, Stiúrthóirí agus Leas-Stiúrthóirí) an méid seo a leanas a dhéanamh:

- A chinntiú go bhfuil beartais agus cleachtais oiriúnacha i bhfeidhm chun an Oifig a chosaint ar chalaois agus ar ghoid
- Oiliúint speisialaithe a chur ar fáil don lucht bainistíochta/don fhoireann a bhfuil ról shainithe acu
- A chinntiú go gcuirtear an ráiteas beartais foirmiúil in iúl do gach ball foirne
- Líomhaintí calaoise agus torthaí imscrúduithe ar líomhaintí den sórt sin a thuairisciú do na hiniúcháirí inmheánacha, do na hiniúcháirí seachtracha agus don Choiste
- Imscrúduithe dúthachtacha prasa a dhéanamh má tharlaíonn calaois nó má mheastar go bhfuil calaois ann
- Tuarascáil i scríbhinn a ullmhú (arna admháil ag maoirseoir/bainisteoir líne/bainistíocht shinsearach)
- Gníomh cuí a dhéanamh chun aon chailteanas a aisghabháil
- Tarluithe calaoise nó calaoise amhrasta a thuairisciú do na Gardaí agus bualadh leis na Gardaí más gá

¹ Ar fhaisnéis a fháil lena léirítear gur tharla calaois nó calaois amhrasta, lorgóidh an Rúnaí agus an Stiúrthóir Iniúcháireachta an chomhairle dlí chuí, agus ansin déanfaidh siad imscrúdú a chomhlíonann Cód Araíonachta na Státseirbhíse.

- Beart cuí dlí agus/nó araíonachta a dhéanamh, lena n-áirítear faoi Chód Araíonachta na Státseirbhíse (Ciorclán 19/2016) i gcoinne déantóirí coire/déantóirí amhrasta calaoise agus
- Beart araíonachta a dhéanamh, lena n-áirítear faoi Chód Araíonachta na Státseirbhíse (Ciorclán 19/2016) nó ar bhealach eile de réir mar is cuí i gcoinne bainisteoirí líne agus maoirseoirí i gcás ina raibh a dteipeanna/easpa cúraim chuí d'acmhainní an Stáit ina gcúis le caillteanas nó damáiste do-ghlactha don Oifig nó i gcás ina meastar go bhfuil siad ina gcúis le caillteanas nó damáiste do-ghlactha don Oifig

Go ginearálta, tá sé de fhreagracht ar an Rúnaí agus ar an Stiúrthóir Iniúchta cumarsáid a dhéanamh leis na húdaráis ábhartha (m.sh. an Garda Síochána) maidir le calaois nó cineálacha eile míchearta.

An tAonad Airgeadais

Tá an tAonad Airgeadais freagrach as na nithe seo a leanas:

- rialuithe inmheánacha airgeadais, beartais chuntasaíochta, cleachtais agus nósanna imeachta don Oifig a fhorbairt agus a chur chun feidhme agus
- faireachán a dhéanamh ar chur chun feidhme na rialuithe, na mbeartas, na gcleachtas agus na nósanna imeachta sin san Oifig

An tAonad Acmhainní Daonna, Foghlama agus Forbartha (AD, L & D)

Beart tábhachtach chun calaois agus éilliú a dhíspreagadh is ea céimeanna éifeachtacha a ghlacadh ag céim na hearcaíochta chun an taifead a bhí ann roimhe seo ar bhaill foirne ionchasacha a bhunú, a mhéid is féidir, i dtéarmaí a gcuibheas agus a n-ionracas.

Tá an tAonad Acmhainní Daonna, T & F freagrach as an méid seo a leanas:

- rialacha iompair maidir le ceapachán a chur in iúl
- a áirithiú go gcuirfear beartais fostaíochta, lena n-áirítear iad siúd a bhaineann le calaois, úsáid inghlactha TFC agus beartais úsáide gléasanna móibíleacha san áireamh i gcláir ionductaithe don fhoireann ar gach leibhéal
- oiliúint feasachta a chur ar fáil don fhoireann ar fad maidir le hábhair amhail beartas na hOifige *Speak Up* agus cibirionsaithe a chosc
- faireachán a dhéanamh ar láimhdeachas agus ar phatrúin saoire na foirne
- nuashonruithe air seo a chur ar fáil don Rúnaí agus don Stiúrthóir Iniúchta agus do bheartais fostaíochta ábhartha eile

Tá Publicjobs freagrach as a chinntiú go bhfuil grinnfhiosrúchán déanta ar bhaill foirne nua (ag an nGarda Síochána) sula n-ainmnítear iad le haghaidh ceapacháin. Agus baill foirne á n-earcú faoi cheadúnas nó faoi bhaill foirne ghearrthéarmacha (lena n-áirítear conraitheoirí, mic léinn agus printísigh), tarchuireann an Oifig 'daoine idirchaidrimh' ainmnithe iarrthóirí chuig an mBiúró Náisiúnta Grinnfhiosrúcháin (NVB). Déanann an BNG (NVB) fiosrúcháin leis an nGarda Síochána nó le

hEagraíochtaí Sceidealta de réir mar a mheasann sé is gá d'fhonn a fháil amach an bhfuil aon taifead coiriúil nó faisnéis shonraithe ann a bhaineann leis an duine.

Iniúcháireacht Inmheánach

Le hiniúchadh inmheánach, tugtar dearbhú réasúnach don bhainistíocht go bhfuil rioscaí suntasacha na hOifige á mbainistiú go hiomchuí agus béim á leagan ar rialuithe inmheánacha agus ar phróisis rialachais. Is conraitheoir seachtrach a sholáthraíonn seirbhísí iniúcháireachta inmheánaí na hOifige. Is iad seo a leanas na freagrachtaí atá ar an iniúcháir inmheánach:

- Athbhreithniú a dhéanamh ar rialuithe inmheánacha ar réimsí atá roghnaithe lena n-athbhreithniú
- Moltaí soiléire a thabhairt má shainaithnítear laigí rialaithe
- A áirithiú go gcuirtear féidearthacht na calaoise san áireamh san obair iniúcháireachta

Glacann an iniúcháireacht inmheánach cur chuige rioscabhunaithe nuair a bhíonn an clár iniúcháireachta á dheardh don Oifig lena mbaineann féidearthacht na calaoise.

An tAonad TFC

Tá an tAonad TFC freagrach as a áirithiú go bhfuil rialuithe cuí i bhfeidhm chun an riosca calaoise TFC a laghdú (féach freisin '(v) córais TFC/cibirionsaí' i roinn 5 — 'Réimsí riosca calaoise').

8. Pionóis

Is é beartas na hOifige cásanna calaoise a ionchúiseamh. Aon duine a fhaightear ciontach i gcalaois ag na Cúirteanna, féadfar fineáil a ghearradh air nó pianbhreith phríosúin nó iad araon a ghearradh.

Ina theannta sin, saothróidh an Oifig pionóis eile, mar shampla:

- nósanna imeachta araíonachta iomchuí, lena n-áirítear dífhostú más iomchuí
- nuair is duine aonair nó cuideachta é an ciontóir a sholáthraíonn seirbhísí don Oifig, féadfar conarthaí le haghaidh oibre a fhoirceannadh
- lorgóidh an Oifig aisghabháil iomlán aon airgid agus/nó earraí a ndearnadh calaois orthu

9. Calaois a thuairisciú

Faoi Chód Caighdeán agus Iompraíochta na Státseirbhíse ní mór do státseirbhísigh:

- Ardchaighdeán a choinneáil i soláthar seirbhísí trí:
 - a bheith neamhchlaonta, ionraic agus coinsiasach i gcomhlíonadh a ndualgas
 - ag gníomhú i gcónaí laistigh den dlí, agus
 - a gcuid dualgas a chomhlíonadh go héifeachtach, go dícheallach agus le cúirtéis

- Iompar iomchuí ag an obair a bhreathnú tríd an méid seo a leanas a dhéanamh:
 - déileáil leis an bpobal (chun críocha na hOifige, áirítear leis seo aon déileáil le comhlachtaí iniúchóireachta nó le comhlachtaí nó orgáin eile Stáit) go báúil, go cothrom agus go pras, agus
 - caitheamh lena gcomhghleacaithe le meas
- Na caighdeáin ionracais is airde a choinneáil trí:
 - iad féin a stiúradh le macántacht, neamhchlaontacht agus ionracas
 - coinbhleachtaí leasa a sheachaint
 - comhlíonadh treoirlínte i leith bronnánais nó fáilteachais a thairiscint, agus
 - gan iarracht a dhéanamh riamh tionchar míchuí a úsáid chun difear a dhéanamh do chinntí a bhaineann lena bpoist oifigiúla

Faoi bheartas na hOifige *Speak Up*, [tá freagracht ar](#) gach ball foirne ***Speak Up*** má cheapann siad nó má chreideann siad gur tharla éagóir iarbhir nó go bhfuil sé ag tarlú, lena n-áirítear calaois.

Cuireann an *beartas Speak Up* faisnéis ar fáil faoin gcaoi ar féidir leis an bhfoireann ***Speak Up*** a dhéanamh faoi rún agus ar an eolas go ndéanfar a n-ábhair imní a imscrúdú go críochnúil, go cothrom agus gan díoltas. Cuimsíonn sé faisnéis maidir le cé leis ar cheart dóibh labhairt má tá imní orthu agus conas tuairisc fhoirmiúil nochtaithe a dhéanamh. Leagtar amach ann freisin na bearta a dhéanfaidh an Oifig tar éis nochtadh a fháil, na cosaintí atá ar fáil faoin reachtaíocht um nochtadh cosanta agus na réitigh atá ar fáil i gcás ina measann an duine go bhfuil pionós á ghearradh orthu as nochtadh a dhéanamh.

Nósanna imeachta tuairiscithe (ginearálta)

- Is iad na nósanna imeachta do bhaill foirne a thuairiscíonn ábhair imní maidir le calaois ná iad siúd atá leagtha amach i mbeartas na hOifige *Speak Up* don fhoireann.
- Go ginearálta, má tá ábhair imní ag aon bhall foirne (an tuairisceoir) maidir le calaois, ba cheart dó nó di na hábhair imní sin a chur in iúl, de ghnáth, i dtosach báire lena mbainistíocht líne nó leis an Leas-Stiúrthóir um Sheirbhísí Lárnacha.
- Má tá leisce ar an tuairisceoir déanamh amhlaidh ar chúis ar bith nó más mian leis nó léi ábhar imní a thuairisciú go foirmiúil, ba cheart dó nó di na céimeanna thíos a leanúint:
 - ríomhphost speakup@audit.gov.ie (níl an seoladh seo ar fáil ach amháin don Rúnaí agus don Stiúrthóir Iniúchóireachta agus don Leas-Stiúrthóir Seirbhísí Lárnacha), nó
 - labhairt, ríomhphost a sheoladh nó scríobh chuig Leas-Stiúrthóir na Seirbhísí Lárnacha nó chuig Rúnaí agus Stiúrthóir na hIniúchóireachta

- Déanfar gach ábhar tuairiscithe a logáil agus déanfar measúnú tosaigh chun a fháil amach an bhfuil fianaise prima facie ann gur tharla éagóir agus an bhfuil údar le himscrúdú.
- Sa chás go bhfuil gá le himscrúdú, déanfaidh ball foirne sinsearach cuí nó tríú páirtí arna cheapadh ag an Oifig an t-imscrúdú.
- Áireofar san imscrúdú sin cinneadh maidir le haon ghníomhaíocht is gá chun aghaidh a thabhairt ar an ábhar inmí.
- Tabharfar an tuairisceoir cothrom le dáta maidir le dul chun cinn agus toradh an imscrúdaithe de réir mar is cuí ag féachaint do chineál na n-ábhar a imscrúdaíodh.
- Déanfar gach imscrúdú calaoise a thuairisciú do Chathaoirleach Choiste Iniúchóireachta na hOifige agus don Bhord Iniúchóireachta de réir mar is iomchuí. Ba cheart a thabhairt faoi deara go bhféadfadh sé nach bhféadfaí an ball foirne a thuairiscíonn an sárú, nó sárú amhrasta, a chur ar an eolas faoin mbeart beacht atá le déanamh, i gcás ina sáródh sé sin dualgas muiníne atá dlite do dhuine eile. Beidh an próiseas chomh hoscailte agus is féidir faoi réir na srianta sin. Déanfar aon ábhar a thuairiscítear faoin mbeartas seo a imscrúdú go pras, agus aird chuí á tabhairt ar dhínit gach duine lena mbaineann, agus déanfar gníomh ceartaitheach nó gníomh araíonachta iomchuí, i gcomhréir le nósanna imeachta araíonachta na hOifige, má tá údar leis, tar éis an imscrúdaithe. Ní féidir amscálaí ná céimeanna beachta a leagan síos a mbeidh gá leo le haghaidh imscrúduithe, ós rud é go mbeidh sé sin ag brath ar chineál na saincheiste. Áiritheoidh an Oifig, áfach, go n-úsáidfí na himscrúdaitheoirí gach luas réasúnta gan difear a dhéanamh do cháilíocht ná do dhoimhneacht an imscrúdaithe.
- Déanfar gach iarracht de réir na reachtaíochta um nochtadh cosanta chun aitheantas aon duine a dhéanann tuairisc nocht a chosaint. Ní roinnfear tuairiscí nocht agus sonraí faoi aon obair nó imscrúduithe gaolmhara ach le líon teoranta daoine **ar bhonn riachtanas** eolais ach amháin, mar shampla, má tá sé d'oibleagáid ar an Oifig an fhaisnéis a nochtadh faoin dlí nó i gcás gur ar mhaithe le leas an phobail é sin a dhéanamh.
- Go ginearálta, i gcás ina measann an Oifig gur gá céannacht an tuairisceora a nochtadh do thríú páirtí, cuirfidh an Oifig an tuairiscí ar an eolas roimh ré faoi sin agus míneoidh sí na cúiseanna a meastar go bhfuil gá leis.

Tá an Oifig ina ball den chlár Ionracas ag an Obair, tionscnamh de chuid Transparency International (TI) Ireland a chabhraíonn le hionaid oibre a chothú ina dtacaítear leis an bhfoireann chun ábhair inmí faoi éagóir a chur in iúl agus chun gníomhú go hionraic. Tá an gealltanas maidir le hionracas ag an Obair sínithe ag an Oifig. Tá comhairle saor in aisce agus faoi rún ar fáil ó TI Ireland agus tá sonraí teagmhála ábhartha ar fáil do bhaill foirne ar inlín na hOifige.

10. Ceachtanna a foghlaimíodh

Tá sé tábhachtach, i gcás ina léirítear le hanailís ar riosca agus/nó le himscrúdú a eascraíonn as nochtadh nó as imthosca eile gur tharla calaois nó go sainaithnítear leochaileacht, nach mór bearta iomchuí a dhéanamh ansin.

Agus na gníomhaíochtaí á mbreithniú aige, ba cheart don Leas-Stiúrthóir atá freagrach measúnú a dhéanamh ar aon bhagairtí gaolmhara agus ar na gníomhaíochtaí is gá chun rialuithe a fheabhsú.

Ba cheart don Leas-Stiúrthóir ábhartha gníomhaíochtaí ceartaitheacha agus spriocdhátaí a shainaithint in éineacht leis an oifigeach atá freagrach as a gcur chun feidhme. Ba cheart é sin a chur in iúl don Bhord Bainistíochta agus don Choiste Iniúcháireachta araon.

Ba cheart don Bhord Bainistíochta breithniú sonracha a dhéanamh ar (i) conas na ceachtanna a foghlaimíodh ón taithí a scaipeadh agus (ii) cé acu atá nó nach bhfuil gá le gníomhaíochtaí eile (m.sh. athbhreithnithe ar bheartais na hOifige).

11. Athbhreithniú agus formheas beartais

Déanfaidh an Bord Bainistíochta athbhreithniú ar an mbeartas seo gach bliain agus leasófar é más gá. I gcás nach n-éilíonn athbhreithnithe beartais atá ann cheana ach mionathruithe nó nuashonruithe, féadfaidh oifigeach sinsearach tarmligthe an aonaid/úinéara fhreagraigh na hathruithe beartais a cheadú.

12. Glacadh beartais ag an bhfoireann

Ní mór do gach ball foirne a dhearbhuí ar bhonn bliantúil gur léigh siad agus gur thuig siad an beartas athbhreithnithe a chuirfear ar fáil ar inlín na hOifige agus ar shuíomh gréasáin seachtrach na hOifige.